

x

Književna poročila.

x

I am too perfect in; and but for shame,
In such a parley would I answer thee. (III, 1.)

Razumem tvoj pogled: mili vališki govor, ki ga rosiš s teh razcvelih nebes, mi je predobro znan; in da me ni sram, bi ti odgovoril v takem razgovoru...

Razumijem tvoj pogled Walesa kćeri,
Što prosiplješ sa izvora nebeskih
Predobro. A kad sramio se ne bih
I opet počeo bi takav razgovor. (Šenoa, 42.)

Tukaj sta zabrisana zmisel in lepota originala. Mortimer hoče reči nazadnje: da me ni (kot vojnika) sram, bi ti tudi jaz vrnil zaljubljen pogled... Tudi v nadaljnjem kontekstu prevajalec ni posebno srečen.

For thy tongue
Makes Welsh as sweet as ditties highly peun'd
Sung by a fair queen in summer's bower
With ravishing division to her lute. (l. c.)

Tvoj govor čini
Taj Waleski (!) jezik slatkim, kao ljubav,
Što lijepu kraljicu uznese san,
Pa slutnjom pjeva usred ljetnog vrta. (Šenoa, 43.)

To je zelo površna prestava: *ditties highly peun'd* so umetne pesmi, ki jih lepa kraljica prednaša očarujoče k svoji plunki v letnem vrtu (Division: in music execution of a rapid passage of melody, Onions, Gloss). Lady Percy odvrne svojemu možu, da ne mara peti. On ji pritrdi, češ, petje je posel nižje yrste:

't is the next way to turn tailor, or be red breast teacher. (III, 1.)

Pa da. Treba da čovjek postane krojač, ili da uči sjenice (str. 50). Natančneje: Na ta način (da se vkvarjaš s petjem) kmalu postaneš krojač... Vsekakor so prozaična mesta prevajalcu boljše uspela kot pesniška, kjer tudi ni pravega vzleta. Marsikateri dovtip, ki ga je prevajalec srečno presadil, bo ostal — neumevan — brez učinka:

«Prema tebi mogla bi crnačka pljesačica Marjana proći za gradskoga nadglednika stanova.» —

O šaloigri Twelf night spregovorim kaj več, ko izide še Župančičeva prestava. Je to eno izmed najlepših pesnikovih del, ki ima za nas še to zanimivost, da se vrši v «Iliriji».

Viola. U kojoj to smo zemlji, prijatelju?

Kapetan. U Iliriji, gospođice.

Viola. Šta ću

Ja tu u Iliriji...

Prevod je opremljen z literarnim uvodom in izdatnimi opazkami. Isto tako izpod roke Bogdanovića je izšla pravkar «Ukročena goropadnica». — Treba je torej reči, da se kaže mnogo dobre volje, a vse bo treba postaviti na solidnejšo podlago. Tedaj bo odkazano tudi kritiki drugo stališče.

J. Kelemina.

Aleš Ušeničnik: Uvod v filozofijo. 1. zvezek: Spoznavno-kritični del. Ljubljana 1921. 504 str.

1. Svoj uvod v filozofijo začenja Ušeničnik s problemom izvestnosti, z vprašanjem, ali je naša izvestnost osnovana na dejanstvu, v objektu, torej objektivno

osnovana, in ali je mogoče to tudi filozofično dognati. Izvestnost samo pa definira kot ono duševno stanje, v katerem je človek, ki trdno pristaja na kaj, v svesti si, da se trditev sklada z dejanstvom in se res sklada. V takem stanju je po Ušeničniku človek, ki se zave samega sebe. Cogito, ergo sum; ko mislim, sem sam sebi prisoten, v mojem delovanju se mi javi moje bitje, moje delovanje je prav moje, jaz sem, ki mislim, in zavedam se, da sem jaz. To zavedanje je neposredno. Cogito, ergo sum ni noben sklep, temveč le interpretacija tega, kar mi zavest neposredno očituje. Prvotno je prav dejstvo zavesti in sodba, da sem, je le izraz tega prvotnega dejanstva. Toda ista intuicija zavesti priča, da se ta sodba objektivno krije z dejanstvom. Sodba cogito, ergo sum je objektivno osnovana in zavedam se, da je objektivno osnovana. Ta sodba je torej v zmislu definicije prave resnične izvestnosti resnično izvestna. Človek je torej zmožen spoznanja.

Tako Ušeničnik.

Iz poznejših izvajanj in iz definicije izvestnosti se da povzeti, da razumeva Ušeničnik pod «dejanstvom» (v katerem naj bi bila osnovana izvestnost) izvenizkustveno, metafizično-transcendentno realnost, das Ding an sich, nekaj, na čemer slone šele naši doživljaji. Če je temu tako, moram reči, da ne razumem, kako naj bo naša izvestnost osnovana v dejanstvu, in še manj, kako bi se dalo to filozofično dognati. Izvestnost je brez dvoma neke vrste doživljaj, ki ga doživimo istočasno z drugimi doživljaji. Vzporedno z miselnim doživljajem, n. pr. z mislijo, da kar je, je, doživimo doživljaj izvestnosti. Izvestnost se nanaša torej na doživljaje, in sicer kot neki način doživetja vsebine onih doživljajev. Jaz vidim n. pr. pred sabo drevo, to se pravi, jaz doživljam neki doživljaj. Vsebina tega doživljaja je uprav drevo in ne n. pr. hiša, neki način tega doživetja je pa izvestnost, da doživljam drevo in ne hiše. V trenutku, ko vidim drevo, sem izvesten, da doživljam in da doživljam uprav drevo. Če iz že kakršnega koli vzroka o vsebini svojega doživetja nisem zadostno izvesten, pristopim k drevesu in ga otipljem. Ako tudi s tipom doživim drevo, ne dvomim več o resničnosti svojega doživetja, to se pravi, jaz sem izvesten, da v resnici doživljam drevo. Ker je pa pristopanje k drevesu in otipavanje drevesa zopet le neke vrste doživljaj, je osnovana moja izvestnost vsebine mojega doživetja v teh doživetjih samih in ne v kakem transcendentnem dejanstvu.

Da je pa moje razumevanje Ušeničnikove misli pravo, dokazuje, kakor rečeno, poleg poznejših izvajanj definicija prave izvestnosti kot onega duševnega stanja, v katerem je človek, ki trdno pristaja na kaj, v svesti si, da se trditev sklada z dejanstvom in se res sklada. Z dostavkom «in se res sklada» je izrečeno, da se mora naša trditev «res», to se pravi preko naše zavesti, torej v metafizično-transcendentnem zmislu skladati z nekim dejanstvom, ki ni naš doživljaj. Zakaj, če bi bilo to dejanstvo naš doživljaj, bi zadostovala za našo izvestnost zavest, da se naša trditev sklada s tem dejanstvom.

Problem ugotovitve tega transcendentnega skladanja skuša rešiti Ušeničnik z dejstvom samozavesti. Tu pa moram reči, da ne najdem v svoji samozavesti ničesar, kar bi šlo preko zavesti, da se moje pristajanje na moje bivanje sklada z dejanstvom. Onega «in se res sklada» ne najdem nikjer. V sebi ne najdem ničesar, kar bi šlo preko mene v transcendentnost. Res je, da sem, ko mislim, sam sebi prisoten, res je tudi, da sem jaz, ki se zavedam in mislim, jaz; to pa je le izraz dejstva, da sem si v svesti, to se pravi, da se zavedam, da se trditev «sem», sklada z dejanstvom, ne pa izraz dejstva, da se «res», to se pravi, v transcendentnem, izvenizkustvenem zmislu sklada z dejanstvom. Zato je tudi

x

Književna poročila.

x

trditev, da se mi javi v mojem delovanju moje bitje, dvoumna; pravilno bi se moralo reči, da se mi javi moje zavestno bitje. Kaj tiči namreč «za» mojo zavestjo, mi je vkljub vsej samozavesti absolutno neznan.

2. V mišljenju — tako razvija Ušeničnik svoje misli dalje — se subjekt sebe zaveda kot subjekt, spoznava se pa tudi kot objekt. To se pravi: ko mislim, vem vnaprej, da mislim, ne da bi bil misleči subjekt v pravem pomenu objekt. Česar se pa subjekt neposredno zaveda, na to se potem lahko povrača s pravim spoznavnim dejem in se tako motri kot objekt. Zaveda se, da je sam, subjekt, tisti, ki se motri kot objekt. Tu se mu pa odkrije velika skrivnost spoznanja: zave se, da je umu dano dojemati objekte, tudi realne objekte. Kako se to zgodi, tega zavest natančno ne podaja. To je prav ista svojstvenost spoznanja, ki jo imenujemo z metaforo «intencionalnost». Jaz kot spoznava sem le miselno vsebina sklada z realnostjo subjekta. Um je torej zmožen, da v sebi miselno izrazi in spozna tudi objekte, ki niso njegova tvorba, ampak mu stojijo nasproti prav kot objekti.

K temu pripominjam sledeče:

Moje samoopazovanje mi pravi, da se zavedam samega sebe in da se v refleksiji samega sebe motrim. Šele ko se samega sebe motrim, si ustvarim istočasno pojem subjekta in objekta. Ne zavedam se torej neposredno samega sebe kot subjekt. Samo na podlagi notranjega izkustva bi nikdar ne prišel do pojma objekta, ki bi ne bil istočasno subjekt, in obratno do pojma subjekta, ki ne bi bil istočasno objekt. Pa tudi v momentu, ko se motrim, se doživljam in se motrim le v toliko, v kolikor se doživljam. Um je torej kvečjemu zmožen, da v sebi miselno izrazi in spozna tudi objekte, v kolikor so ti objekti doživljaji.

3. Po refleksiji ob prvi spoznavi: cogito, ergo sum, snuje um prve pojme: «nekaj», «bitje», «misleče bitje» itd., in tvori prve splošne sodbe. Prvo spoznanje ob misli cogito, ergo sum, pa rodi še druge spoznave. Duh se zave, da se spoznanje mora ravnati po dejanstvu, ne pa dejanstvo po spoznanju. Že v prvem spoznanju se torej duh zave, da je resnično spoznanje bistveno objektivno. Prva načela torej niso zakoni mišljenja, temveč zakoni bitja. Ne zato, ker se meni tako zdi, je, kar je, ampak ker je, še mi tako vidi.

Razlog in vzrok, da duh ob misli: cogito, ergo sum, ne dvomi o svojem bivanju, da tako trdno pritegne spoznavi, je razvidnost dejanstva. Dejanstvo se mu tako razvidno javi, da noben dvom ni mogoč. Prav ta razvidnost je pa duhu tudi sodilo in pravec resnice. Ni pravec resnice sama subjektivna jasnost spoznanja, marveč iz dejanstva, iz objekta izvirajoča, objektivna razvidnost.

Tako Ušeničnik. (Konec prih.)

pet na univerzi dr. zvanje 3 doktorate mag. pol.
Dr. Alfred Šerko, vi. št. 8
Slovenska stenografija. Priredil Fran Novak. I. del. Korespondenčno pismo. V Ljubljani 1921. Cena 13 Din.

Nujna potreba je rodila v razdobju dobrih dveh desetletij že 4. izdajo poslovnega pisma Novakove slovenske stenografije, katero je založila Jugoslovanska knjigarna in natisnila tiskarna Blasnikovih naslednikov. V naši še skromni stenografski literaturi svedoči ta izreden pojav, da je učenje slovenske stenografije iz tesnega šolskega objema proniklo že v širšo javnost. Vsem slovenskim stenografom je v veliko zadoščenje, da je ta važna in velekorišna panoga grafične umetnosti prebolela mučno dobo 40letnega pastrkovanja pod bivšim neprijaznim tujim režimom ter stoprav v lastni narodni državi našla vse pogoje za nadaljnji uspešni razvoj. Toda kljub temu, da se je morala slovenska stenografija od leta 1863. počnši nekaj desetletij v najneugodnejših okolnostih boriti za svoj skromni obstoj, je vladalo vendar v naših stenograf-

episkop «slavonских Srba» (tako imenuje prof. Ivić te priseljence) Gabriel Mickich, episcopus Valacorum in Croatia (Ivić, 3). Ob tem času pa se pojavljata že tudi naziva Rasciani in Seruani (gradivo gl. pri Iviću), kar nam predvsem dokazuje, da so se zavedali verske sorodnosti s Srbi, odnosno da jih je identificirala rimsko-katoliška duhovna in posvetna gosposka zaradi njihovega pravoslavja s Srbi. Mimogrede naj omenim, da nima odlomek pisma kralja Ferdinanda iz leta 1538. na str. 9. Ivićeve brošure: «Rasciani sive Serviani atque Valachi, quos vulgo z r b s c h y vocant» dokazilne moči, ker čitajo drugi zgodovinarji na tem mestu «Z y t s c h y» (= Čiči), a ne «zrbschy» (gl. Monum. spect. hist. Slavorum merid. XXXVIII. 411., Klaić, Povjest. VI. 26. in v «Hrvatu» 1922., br. 650). A baš to pismo razlikuje med Rasciani — Srbi in Valachi ravno tako kakor n. pr. prošnja J. Jurišića iz iste dobe, naj podeli kralj Ferdinand Vlahom («Walächen») iste svobode kot Srbom («Sirfen»). Klaić, Povjest. VI. 26. Dokazano pa s tem gradivom še ni, da se vsi priseljenci «u to doba več ni po čemu nisu razlikovali od Srba u Srbiji ili u Crnoj Gori» (Ivić, 8), in da jih je zaradi verske pripadnosti in uporabljanja cirilice prideliti Srbom. Spričo dejstva, da jih viri tudi še v tej dobi imenujejo Vlahe, odnosno da razlikujejo med Vlaha in Srbi, nastane pred vsem vprašanje, ali in v koliko so ti novejši Vlaha s starejšimi priseljenci v zvezi in sorodstvu, odkod so se sploh posamezne skupine priselile in ali so bili že v prejšnjih bivališčih opredeljeni. Tu bi bilo treba zastaviti nadaljnja preiskavanja, ki bi potrdila ali ovrgla Klaićevo mnenje, da moramo smatrati Vlahe 16. in 17. stoletja «gomilom puka jezika hrvatskoga ili srpskoga, koja tada nije imala nikakve n a r o d n e svijesti» (Povjest, V, 409). Dejstvo, da je dobil pozneje naziv «Vlah» sramotilen pomen¹, je za raziskovalca starejših dob popolnoma postranska stvar; sploh ne kaže projicirati sedanjih razmer v preteklost, ker bi moglo nastati «stvaranje zbrka u historijskim pojmovima», mislim pa tudi, da ne gre očitati zgodovinarjem, ki so Klaićevega mnenja, da «su nesvesno uvlačeni u službu političkih ciljeva austrijskih». Taki pojavi rahločutnosti, ki z mikroskopom gleda, spadajo v dnevno časopisje in «grešnik» se bo našel celo v častni družbi našega pokojnega Levstika in Aškercu!

Škoda, da ne moremo obuditi kakega spornega Vlaho-Srba iz 16. in 17. stoletja, da bi njega samega vprašali, kako in kaj — najbrž bi nam odgovoril v istem zmislu kakor dubrovniški ribič prof. Murku na vprašanje, kak jezik govori: «Gospodine, mi govorimo, kako nas je majka naučila, a jeli je to jezik srpski ili hrvatski, o tom neka se svadjaju gospoda.» *A. Pirjevec.*

Aleš Ušeničnik: Uvod v filozofijo. (Konec.)

Ne spuščam se v podrobno kritiko teh izvajanj, pripominjam samo, da zamenjava Ušeničnik konstantno doživetje z metafizično-transcendentnim dejanstvom. Po mojem mnenju se duh ob prvem spoznanju kvečjemu zave, da se spoznanje mora ravnati po doživetjih, ne pa doživetja po spoznanju, ne

¹ Kako daleč je segala animoznost med bratom Hrvatom in Srbom v šestdesetih letih minulega stoletja, torej v dobi narodnega prebujenja (!), nam priča dr. Tkalac leta 1864., ko poroča, da je bil on edini Hrvat, ki je izkazoval srbskemu narodu svoje simpatije. A zato so ga zaznamovali kot odpadnika hrvaškega naroda in katoliške cerkve (!): «Und dies sind nicht die unteren Schichten des kroatischen Volkes, die sich des Spitznamens «Vlasi» und «Vlaška crkva» bedienen, um die Serben und die orthodoxe Kirche damit zu bezeichnen, es sind dies besonders sogenannte «Gebildete», die in dieser Art Patriotismus und Toleranz excelliren.» (Ost und West. 1864. št. 16., str. 698.)

zave se pa, kakor trdi to Ušeničnik, da se mora spoznanje ravnati po dejanstvu kot metafizični realnosti. Ne oporekam, da ne snuje um pri refleksiji ob prvi spoznavi prvih načel, mislim pa, da so ta načela zakoni doživetja in ne zakoni bitja. Istotako, razlog in vzrok, da um ob misli: cogito, ergo sum, ne dvomi o svojem bivanju, ni razvidnost dejanstva, marveč razvidnost doživetja. Doživetje izključuje vsak dvom. Če je že razvidnost sodilo in pravec resnice, ni ta razvidnost razvidnost dejanstva, marveč razvidnost doživetja.

4. Če mislim nase, je misleči subjekt obenem objekt. Ker se pa subjekt zaveda samega sebe kot realnosti, izraža torej tudi spoznani objekt, ki je isti s subjektom, realnost. V spoznanju realnosti ni torej nobenega protislovja. Ker se ob spoznanju te prve realnosti po refleksiji duh zave tudi prvih načel, ki so obenem zakoni bitja in mišljenja, ker se zlasti zave tudi načela vzročnosti, je že tudi na sploh ugotovljena vez med idealnim in realnim svetom. Skepticizem je v živo zadet. Objektivno spoznanje je mogoče. Možne so tudi splošne spoznave in tudi v njih se izraža objektivnost. V zavesti se javi vse, kar se javi, kakršno je. Če je pa zavest nezmotljiva, so nezmotljive tudi sodbe, ki so neposreden izraz pričevanja zavesti. Predmet zavesti je tudi spoznanje, da merijo čutne zaznave na vnanje objekte.

Ušeničnik se moti, če misli, da je z njegovim argumentiranjem skepticizem v živo zadet. Skepticizem se ne obrača proti razvidnosti doživetij, temveč proti naziranjju, da se da potom logičnih operacij s pojmi, ki slone koncem koncev vendarle na naših doživetjih, priti do spoznanja transcendentne realnosti, do realnosti, ki je a priori izven vsakega doživetja. In ker temelji tudi vsak poizkus dokazati možnost takega spoznanja na takih logičnih operacijah, se nanaša skepticizem tudi in predvsem na take poizkuse. Skepticizem zanika vrednost vsake spekulacije, ki prekorači meje možnega doživetja in se izgublja v razmotrivanju o notranjem bistvu tega, kar je, ki operira n. pr. s pojmi, kakor je pojem nujnega bitja, to je bitja, ki ima samo v sebi zadosten razlog ne le za to, da je takšno in takšno, da tako ali drugače deluje, da je v tem ali onem stanju, da ima to ali ono bitnost, temveč da je. Realnost, ki ni dostopna nobenemu doživetju, se ne da doseči z nobenimi načeli, ne z načelom protislovja in ne z načelom vzročnosti. Kako se naj tudi iz dejstva, da sem in da se zavedam, da sem, prerijem do nečesa, kar nikakor ne more biti vsebina mojega doživetja. Po načelu zadostnega razloga sicer lahko sklepam na nekaj kot na razlog mojega bivanja, s tem je pa tudi vsa stvar končana. Dokazano je, da mora po tem načelu eksistirati tak razlog, ni pa dokazano, da faktično eksistira.

Pa čujmo avtorja dalje!

5. Zavedamo se, da gledamo pestrobarven svet, torej da gledamo. Prav tako jasno se zavedamo, da je to, kar zaznavamo, nekaj objektivnega, to se pravi, nekaj, kar se ima vsaj v idealnem oziru kot objekt k spoznavajočemu subjektu. Vprašanje je le, kako je z realno objektivnostjo. Da so predmeti, ki jih zaznavamo, res izven nas, o tem imamo najprej naravno izvestnost. Ta naravna izvestnost ni drugega kot izraz razvidnosti. Razvidnost je pa zadnji razlog izvestnosti in pravec resnice. Refleksivno pa utrdimo izvestnost o vnanjem realnem svetu s sklepanjem po načelu vzročnosti. Ker se pa imajo občutki k zunanjim predmetom kakor učinki k vzrokom in ker je med učinki in vzroki vedno vsaj odnos analogije, je vnanji svet vsaj primeroma tak, kakor ga zaznavamo.

Izraz, da se zavedamo, da gledamo pestrobarven svet, ni točen. Nekaj drugega je doživljaj gledanja in nekaj drugega doživljaj videnja. V različnosti teh

dveh doživljajev leži vzrok logične objektivacije sveta. Tudi ni točno povedano, da utrdimo izvestnost o vnanjem realnem svetu s sklepanjem po načelu vzročnosti. Po tem načelu kvečjemu svet logično objektiviramo, izvestni o njem smo neposredno v doživetju. Zmotno je nadalje naziranje, da so transcendentno-realni objekti vzroki naših občutkov in da je vsled tega «vnanji svet» vsaj primeroma tak, kakor ga zaznavamo. Prvič ne morejo biti materialni objekti vzrok psihičnih pojavov: kako naj vpliva materija na psiho? in drugič, kaka analogija naj vlada med psihičnimi občutki in materialnimi objekti, za slučaj, da bi bili oni učinki teh?

Vsa nevzdržnost Ušeničnikovega sistema se kaže v njegovi teoriji spoznav.

6. Izkustvo in refleksija učita, da nimamo spoznav od početka, ampak da jih dobivamo le sčasoma pod vplivom objektov. Ker pa objekt sam na sebi ne more biti tisto, kar spoznavalno zmožnost formalno določa in udejstvuje, saj je objekt izven subjekta, spoznavalna zmožnost pa subjektu imanentna, more spoznavalna zmožnost vzprejeti od objekta le neki vpliv, nekak vtisk in odtisk, v katerem se objekt subjektu razodeva. Zato lahko trdimo, da spoznavalna zmožnost prejme od objekta neko spoznavno determinanto. Izkustvo in refleksija nas dalje učita, da je naše spoznanje objektivno in mnogokrat realno objektivno. S tem se razodeva druga svojstvenost naših spoznav. Kar spoznavamo, niso spoznavne determinante, te so namreč samo sredstvo, ki v njem spoznavamo objekte. Spoznanje samo meri naravnost na objekte. Objekt je v subjektu intencionalno, to se pravi, v subjektu je spoznavni lik, ki v njem spoznavajoči subjekt vsled svoje svojske spoznavne energije zre objekt sam. S tem, da spoznavajoči subjekt pod vplivom objekta objekt v sebi nekako vitalno spočne in obnovi, ga že tudi spozna, in sicer ga spozna samega v sebi. Tu notri tiči tista skrivnostna posebnost spoznanja. Napačno je namreč, da bi spoznavajoči subjekt zrl samo sliko objekta, zre marveč objekt sam. Bistvo spoznanja je prav v tem, da subjekt sprejema vtiske in v tistih vtiskih, kakršni so, dozira objekte. Le način je subjektiven, vsa vsebina, ves izraz z vsemi potezami je objektivni. Vtiski kajpada še niso zaznave. Zaznava je vitalni dej spoznavajočega subjekta, dej čisto svoje vrste. Reči moram, da vsega tega, izvzemši stavka, da je spoznanje skrivnost, ne doumem. Ne glede na to, da mi, kakor rečeno, ni jasno, kako naj vpliva materialni (razsežni) objekt na imaterialni (nerazsežni) subjekt, tudi ne uvidim, kako naj v spoznavnem liku subjekt zre objekt sam in ne lika. Kako naj subjekt spozna v nerazsežnem liku razsežni objekt. Kaj naj to znači, spoznavajoči subjekt spočne pod vplivom objekta v sebi objekt in ga spozna. Leži v liku nujnost tega spočetja? Lik objekta, ki determinira subjekt tako, da zre subjekt v njem objekt sam, kakršen je sam na sebi, v svojem bistvu, vendar ni več lik objekta, ampak objekt sam. Kako pa pride razsežen objekt v nerazsežen subjekt? Če je pa lik samo lik, to se pravi, če ni v liku objekta v svojem bistvu, kako ga more subjekt iz sebe spočeti? Kje je rečeno, da ga spočne takšnega, kakršen je izven subjekta v svoji materialni razsežnosti? Kako pride subjekt sploh do spoznanja razsežnosti, če ni niti sam niti lik objekta v njem razsežen? Vse to so nepremostljive uganke, nerazumljivi odnosi med subjektom in objektom, ki ne samo, da nam ničesar ne pojasne, temveč ki naravnost izzivajo skepticizem.

Dr. Alfred Šerko.

Samoznaki slovenske stenografije. Sestavil prof. Adolf Robida. Ljubljana 1921. Cena 2 Din.

Prvo zbirko «Samoznakov in okrajšav v slovenski stenografiji» je priredil zaslužni nestor slovenskih stenografov, Novak. Izšla je v izvestju